

ЗАТВОРНИЧЕСКО ПРАВО

Последни новини и информация за нашите другари в затвора

В ТОВА ИЗДАНИЕ

Защита срещу изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отношение
СТР 1

Разпоредба № 5857 за пренаселване СТР 11

Защита срещу изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отношение

Във връзка с пилотно Решение на ЕСПЧ-Страсбург – Нешков и други срещу България от 27.01.2015 г. по жалби №36925/2010г.; №21487/2012г.; №72893/2012г.; №73196/2012г.; №77718/2012г. и №9717/2013г.; през 2017 г. в законодателството в страната беше приета „Част шеста“ от ЗИНЗС за „Защита Срещу Изтезания, Жестоко, Нечовешко или Унижително Отношение“ на лишените от свобода, относно нарушение на техните права.

Съгласно чл. 276, ал. 1 от ЗИНЗС – Всеки лишен от свобода или задържан под стража може да иска:

1 – Прекратяването на действия или бездействия на орган по изпълнение на наказанията или длъжностно лице, представляващи нарушение на забраната по чл. 3.

2 – Извършването на действия с цел прекратяване или предотвратяване на нарушение на забраната по чл. 3.

ал. 2 – Липсата на изрично формулирано в нормативен акт задължение за извършване на фактически действия, не е пречка искането по ал. 1 да бъде уважено, за да се прекрати нарушението на чл. 3.

Тоест, ако в законодателството в страната няма изрична правна норма, която да регламентира какво действие или бездействие следва да бъде осъществено, за да се прекрати нарушение на правата Ви, по чл. 3 от ЗИНЗС, респективно по чл. 3 от ЕКПЧ, това не е пречка да депозирате искане по реда на Част „Шеста от ЗИНЗС“, при положение, че се намирате в положение, в което се нарушават правата Ви по чл. 3 от ЗИНЗС и чл. 3 от ЕКПЧ.

Съгласно чл. 3 от ЗИНЗС – Осъдените и задържаните под стража не могат да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение.

ал. 2 – за нарушение на ал. 1 се смята и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждаат чувство на страх, незащитеност или малоценност.

Следователно, разпоредбите на чл. 3, ал. 2 от ЗИНЗС регламентира критериите за нарушенията на чл. 3, ал. 1 от ЗИНЗС.

Жилищна площ

Размерът на полагащата се жилищна площ за лишените от свобода е уреден с нормата на чл. 43, ал. 4 от ЗИНЗС, според която минималната жилищна площ в спалното помещение за всеки лишен от свобода не може да е по-малка от 4 кв. м.

В законодателството в страната липсва изрична правна норма, която да регламентира методиката на изчисляване на полагащата се жилищна площ за лишените от свобода, относно наличното обзавеждане на помещението.

Според практиката на ЕСПЧ, Съдът прилага методологията на Комисията Против Изтезанията (КПИ) по въпроса, според която, ако в помещението има наличен санитарен възел, той не трябва да се брои в общата площ на килията. Също така, изчисляването на наличната площ в килията включва пространството, заето от мебелите и оборудването. Според ЕСПЧ, важното при тази оценка е дали задържаните са имали възможност да се движат нормално в килията. Тоест, при изчисляването на квадратурата на полагащата се жилищна площ за лишените от свобода, трябва да бъде изключена квадратурата на личното обзавеждане и наличния санитарен възел в килията и трябва да се изчислява само свободната жилищна площ. В този смисъл е т. 231 от горепосоченото пилотно Решение на ЕСПЧ – Нешков и други срещу България и Muršić v Croatia, 2016 г., параграф 114.

Храна

Въпросът с полагащото се количество и вид храна за лишените от свобода е уреден с нормата на чл. 84, ал. 2, т. 1 от ЗИНЗС и изготвената в тази връзка Таблица №1. За състава на дневната дажба и полагаемите се хранителни продукти за 1 лишен от свобода – възрастен.

ТАБЛИЦА №1

ЗА СЪСТАВА НА ДНЕВНАТА ДАЖБА И ПОЛАГАЕМИТЕ СЕ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ ЗА 1 /ЕДИН/ ЛИШЕН ОТ СВОБОДА - ВЪЗРАСТЕН

№	Наименование на продуктите	Количество в гр.	Калории
1	Хляб 'Добруджа'	400	1000
2	Брашно за запръжка	10	35
3	Фасул	30	110
4	Ориз	20	71
5	Тестени изделия	20	72
6	Сирене краве	30	90
7	Олио	20	185
8	Свинска мас	10	92
9	Захар	30	123
10	Месо с кости	110	220
11	Птиче месо	20	25
12	Риба	30	23
13	Яйца-брой	0.625	49
14	Халва	10	54
15	Мармалад /Конфитюр/	10	28
16	Картофи	100	71
17	Зеленчуци / пр. И хонсерви /	300	90
18	Плодове / пр. И консервирани /	200	108
19	Чай	0.4	-
20	Доматено пюре	10	8
21	Червен пипер	3	9
22	Сол	5	-
23	Оцет	8	-
24	Подправки/ даф, л. Бахар	0.07	-
25	Прясно мляко	100	61
26	Кисело мляко	100	61
27	Краве масло	5	37
	ВСИЧКО:		2622

НАДБАВКА "А"

КЪМ ТАБЛИЦА № 1 ЗА ЕДИН ЛИШЕН ОТ СВОБОДА, ИЗВЪРШВАЩ ТРУД СЪС СРЕДНА СТЕПЕН НА ИНТЕНЗИВНОСТ

№	Наименование на продуктите	Количество в гр.	Калории
1.	Хляб 'Добруджа'	150	375
2.	Сирене /краве/	10	30
3.	Захар	10	41
4.	Месо с кости	20	40
5.	Кисело мляко	50	31
	ВСИЧКО:		517

НАДБАВКА "Б"

КЪМ ТАБЛИЦА № 1 ЗА ЕДИН ЛИШЕН ОТ СВОБОДА, ИЗВЪРШВАЩ ТРУД С ВИСОКА СТЕПЕН НА ИНТЕНЗИВНОСТ

№	Наименование на продуктите	Количество в гр.	Калории
1.	Хляб 'Добруджа'	300	750
2.	Сирене /краве/	20	60
3.	Захар	20	82
4.	Месо с кости	35	70
5.	Кисело мляко	100	62
	ВСИЧКО:		1024

Според практиката на ЕСПЧ, когато храната, която се дава на затворник е очевидно недостатъчна и не отговаря на

законоустановената, това повдига въпрос по чл. 3 от Конвенцията.

Проблемът с адекватното хранене става ключов по дело на кърмеща майка, задържана в затвора (*Korneukova and Korneukov v. Ukraine*, 2016 г., параграф 141). То може да се отнася също и за третирането на затворниците по време на тяхното транспортиране до съда (*Starokadomskiy v. Russia*, 2008 г., параграф 58) или по време на приемането на лицето в затвора (*S.F. and Others v. Bulgaria*, 2017 г., параграф 87).

Според практиката на ЕСПЧ – проблемът свързан с храненето може да възникне и, когато затворническите власти отказват да осигурят на затворника определена диета.

КПИ счита, че задължението на властите да осигурят хранене на затворници може да се тълкува като изискване за отчитане на специалните хранителни изисквания, а именно храна, която затворниците не могат да консумират, като се има предвид религиозни или други пречки (*D and E.S. v. United Kingdom*, 1990 г., решение на КПИ). В това отношение ЕСПЧ също така подчертава, че осигуряването на храна на затворник, съвместима с неговите религиозни убеждения, е важно, тъй като спазването на правилата за хранене може да се счита за пряк израз на убеждения по смисъла на чл. 9 от ЕКПЧ (*Jakóbski v. Poland*, 2010 г., параграф 45; *Vartic v. Romania* (no. 2), 2013 г., параграф 3-36).

Така, например, по делото *Jakóbski v. Poland*, 2010 г., параграф 48-55, ЕСПЧ прие, че решението на жалбоподателя да спазва вегетарианска диета може да се счита за мотивирано или вдъхновено от религия (будизъм) и не е необосновано. Следователно, отказът на затворническите власти да му осигуряват подобна диета попада в приложното поле на чл. 9. Макар Съдът да е бил готов да приеме, че решението за специално третиране на един затворник в системата може да има финансови последици за институцията, той е трябвало да прецени дали държавата е постигнала справедлив баланс между различните интереси. Жалбоподателят просто е поискал да му бъде предоставена диета без месни продукти. Ястията му не е трябвало да бъдат приготвяни или сервирани по предписан начин, нито пък са се изисквали специални продукти. Не му е била предложена никаква алтернативна диета и не е била консултирана будистката комисия по въпроса за подходящата диета. Съдът не е убеден, че осигуряването на вегетарианска диета би довело до нарушаване на управлението на затвора или до понижаване на стандарта за хранене, осигурен за други затворници. Поради това, той стига до

заклучението, че властите не са успели да постигнат справедлив баланс между интересите на жалбоподателя и затворническите власти.

Нещо повече, що се отнася до специална диета, предписана от лекари поради здравословни проблеми на затворник в делото *Ebedin abi v. Turkey*, 2018 г., параграф 31-54, Съдът не приема, че липсата на такава специална диета може да бъде оправдана от икономически причини. Освен това, като взема предвид невъзможността затворниците да търсят медицинска помощ по всяко време от избрана от тях болница, Съдът е счел, че националните власти трябва да инструктират специалист да оцени специалното меню, предлагано от въпросния затвор, и в същото време да покани жалбоподателя да премине медицински преглед, специално свързан с оплакванията му. В разглеждания случай, с оглед на невъзможността на националните власти да предприемат необходимите действия за защита на здравето и физическото благополучие на жалбоподателя, Съдът е установил нарушение на чл. 3 от ЕКПЧ.

Таблица №3
за полагащото се вещеве доволствие на един лишен от свобода - мъж

Наименование на вещите	Марка	Количество	Срок за ползване /в год/	Коефициент	Единична цена към М. 09. 1998 г.	Стойност за 1 л/с за 1 година
УНИФОРМЕНО ОБЛЕКЛО						
Кепе зимно	Бр.	1	2	0.5	1,800 лв.	900 лв.
Кепе лятно	Бр.	1	1	1	1,200 лв.	1,200 лв.
Куртка зимна	Бр.	1	2	0.5	13,000 лв.	6,500 лв.
Куртка лятна	Бр.	1	1	1	5,500 лв.	5,500 лв.
Панталон зимен	Бр.	1	2	0.5	11,000 лв.	5,500 лв.
Панталон летен	Бр.	2	1	2	5,000 лв.	10,000 лв.
Риза горна с къс ръкав	Бр.	2	2	1	3,400 лв.	3,400 лв.
Риза горна с дълг ръкав	Бр.	2	2	1	3,600 лв.	3,600 лв.
Шинел 3/3 зимен	Бр.	1	3	0.3333	22,000 лв.	7,333 лв.
БЕЛЪО						
Гащи долни американ дълги	Бр.	2	2	1	2,600 лв.	2,600 лв.
Гащи долни американ къси	Бр.	2	1	4	1,100 лв.	4,400 лв.
Кърпи хавлиени	Бр.	2	2	1	3,500 лв.	3,500 лв.
Потници	Бр.	2	1	4	3,500 лв.	14,000 лв.
Риза долна амер. С дълг ръкав	Бр.	2	2	1	2,500 лв.	2,500 лв.
Риза долна амер. С къс ръкав	Бр.	2	2	1	2,200 лв.	2,200 лв.
Чорапи къси вълнени	Чф.	2	1	2	2,000 лв.	4,000 лв.
Чорапи къси памучна	Чф.	3	1	3	1,200 лв.	3,600 лв.
ПОСТЕЛНИ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ						
Възглавници	Бр.	1	5	0.2	3,600 лв.	720 лв.
Дюшеци	Бр.	1	5	0.2	12,500 лв.	2,500 лв.
Капъфки амер. 45/70 с връзки	Бр.	3	1	3	950 лв.	2,850 лв.
Одеяла	Бр.	2	4	0.5	6,200 лв.	3,100 лв.
Чаршаф американ 130/220	Бр.	4	2	2	3,300 лв.	6,600 лв.
РАБОТНО ОБЛЕКЛО						
Ватенка работна	Бр.	1	2	0.5	15,000 лв.	7,500 лв.
Кепе зимно	Бр.	1	2	0.5	1,800 лв.	900 лв.
Кепе лятно	Бр.	1	1	1	1,200 лв.	1,200 лв.
Куртка зимна	Бр.	1	2	0.5	13,000 лв.	6,500 лв.
Куртка лятна	Бр.	1	1	1	5,500 лв.	5,500 лв.
Панталон зимен	Бр.	1	1	1	11,000 лв.	11,000 лв.
Панталон летен	Бр.	2	1	2	5,000 лв.	10,000 лв.
ОБУВНИ АРТИКУЛИ						
Гумена-- /платненки/	Чф.	1	1	1	10,000 лв.	10,000 лв.
Обувки половинки	Чф.	1	1	1	23,000 лв.	23,000 лв.
Обувки цели зимни	Чф.	1	2	0.5	38,000 лв.	19,000 лв.
Цървули гумени	Чф.	1	1	1	10,000 лв.	10,000 лв.
Чехли	Чф.	1	2	0.5	5,000 лв.	2,500 лв.
Обща стойност:						203,603 лв.

Облекло

Въпросът с полагащото се облекло за лишените от свобода е уреден с нормата на чл. 84, ал. 2, т. 3 от ЗИНЗС, съгласно която лишените от свобода имат право на самостоятелно легло и спални принадлежности, а лишените от свобода, които нямат собствени дрехи и обувки – и на безплатно облекло и обувки, подходящи за съответния сезон, по таблици, утвърдени от министъра на правосъдието.

В тази връзка е издадена Таблица №1, за полагащото се безплатно облекло на лишените от свобода, Таблица №2, за полагащите се обувни артикули за лишените от свобода и Таблица №3, за полагащото се вещеве доволствие за един лишен от свобода мъж.

В ЗИНЗС и ППЗИНЗС не се съдържа критерий, по който да бъде определено прилагането на чл. 84, ал. 2, т. 3 от ЗИНЗС и да бъдат предоставени на лишените от свобода полагащите им се безплатни облекло и обувки с горепосочените

таблици, от което следва, че при поискване, следва да им бъде предоставено такова за определените сезони и срокове в посочените количества в таблиците.

Нещо повече; в Таблица №1 - №2 е посочено, че описаните в тях артикули се отпускат служебно и безвъзмездно.

Отделно от това, на осн. чл. 84, ал. 1 от ЗИНЗС – По предложение на министъра на правосъдието, Министерският съвет приема наредба за определяне на стандарти за годишна бюджетна издръжка за един лишен от свобода. Съгласно чл. 4, ал. 1, т. 2 от нея, стандартът за годишна бюджетна издръжка за един лишен от свобода включва осигуряването на безплатно облекло, обувки и спални принадлежности.

При това положение, цитираните правни норми, посочените таблици и издадената наредба по чл. 84, ал. 1 от ЗИНЗС придават пряко и безусловно задължение към органите, които осъществяват изпълнение на наказанието лишаване от

ТАБЛИЦА №2

за полагащите се обувни артикули на лишените от свобода

№ по ред	Наименование на вещите	Мярка	Количество	Срок за ползване /в род/	Годишен коефициент	Вид на материала от който се изработва	Начин на отпускане
1.	ОБУВНИ АРТИКУЛИ						
1.1	Обувки цели зимни – тип боти или полуботи	Чф.	1	2	0.5	Хидрофобизирана телешка напа с хастар тип "каракул" (преобладаващо съдържание на памук), цяла стелка от същия материал; формовани ходила от гума със зимен грайфер	служебно
1.2	Обувки половинки (гладки или перфорирани)	Чф.	1	1	1	Хидрофобизирана или обикновена телешка напа, хастар свинска или овча фодра и текстил сержа, цяла стелка, формовани ходила плитък грайфер	Служебно
1.3	Спортни обувки	Чф.	1	1	1	Платно и/или кожа, хастар, цяла стелка, формовани ходила, спортен грайфер	Служебно
1.4	Чехли	Чф.	1	1	1	Платно и/или хастар, цяла стелка, подметка – гума	служебно

свобода при поискване от лишен от свобода да му предоставят полагащите му се безплатно облекло и обувки.

Отказът да бъдат предоставени такива представлява нарушение по чл. 3 от ЗИНЗС и основание за образуване на производство по реда на „Част Шеста“ от ЗИНЗС.

Условия на живот

Въпросите с количеството дневна светлина, степента на изкуственото осветление, отопление и проветряване се определят в зависимост от изискванията на съответните стандарти за обществени сгради, съобразно чл. 43, ал. 5 от ЗИНЗС, вр. чл. 20, ал. 2 от ППЗИНЗС.

В тази връзка намират приложение наредба №49 за изкуственото осветление на сградите, издадена от министъра на народното здраве и Таблица-Норма за изкуственото осветление в обществени и жилищни сгради.

Медицинска грижа

Въпросите с медицинското обслужване са уредени чл. 163-167 от ЗИНЗС, чл. 115-119 от ППЗИНЗС и Наредба №2/22.03.2010г. за условията и Реда за медицинско обслужване в местата за лишаване от свобода.

В практиката на ЕСПЧ, въпросите с медицинското лечение на затворниците възниква главно по чл. 3 от ЕКПЧ. В случай на съмнителна смърт на затворник, може да възникне и въпрос по чл. 2 от Конвенцията (Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights). Могат да възникнат въпроси и по чл. 8 от ЕКПЧ (Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights).

По чл. 2, Съдът подчертава, че тази разпоредба възлага на държавите не само да се въздържат от умишлено и противозаконно отнемане на

живот, но също така установява позитивно задължение на държавите да предприемат подходящи мерки за опазване живота на лицата, които са под тяхна юрисдикция. По отношение на затворниците, Съдът преди това е имал повод да подчертае, че затворниците са в уязвимо положение и, че властите имат задължение да ги защитават (Mustafayev v. Azerbaijan, 2017 г., параграф 53). Задължението за защита на живота на хората, лишени от свобода, предполага задължение на властите да им предоставят медицинска помощ, необходима за опазване на живота им (Jasinskis v. Latvia, 2010 г., параграф 60).

Като общо правило, самият факт, че дадено лице умира при съмнителни обстоятелства, докато е задържано, би трябвало да повдигне въпрос дали държавата е спазила задължението си да защити правото на живот на това лице (Karaskova v. Russia, 2014 г., параграф 48).

Държавата е длъжна да държи сметка на всякакви наранявания, получени в условията на задържане, задължение, което е особено строго, когато дадено лице умре (Mustafayev v. Azerbaijan, 2017 г., параграф 54).

Освен това, чл. 3 налага задължение на държавата да защитава физическото благополучие на лицата, лишени от свобода, като освен всичко друго им предоставя необходимата медицинска помощ (Kudla v. Poland [GC], 2000 г., параграф 94; Paladi v. Moldova [GC], 2009 г., параграф 71; Blokhin v. Russia [GC], 2016 г., параграф 136). Съдът многократно е приемал, че липсата на подходяща медицинска помощ може да представлява третиране в противоречие с чл. 3 (ibid; Wenerski v. Poland, 2009 г., параграф 55 и 56). Въпреки това, необосновано твърдение, че медицински грижи не се оказват, забавят се или по друг начин са незадоволителни, обикновено е недостатъчно за разкриване на проблем по чл. 3

от ЕКПЧ. Надеждното оплакване обикновено трябва да включва, наред с другото, достатъчно препратки към въпросното медицинско състояние; медицинско лечение, което е било потърсено, предоставено или отказано; и някои доказателства – като експертни доклади, които могат да разкрият сериозни недостатъци в оказването на медицинската помощ на жалбоподателя (*Krivolapov v. Ukraine*, 2018 г., параграф 76, с допълнителни препоръки).

Адекватността на медицинската помощ остава най-трудният елемент за определяне. Самият факт, че задържаният се преглежда от лекар, който му предписва определена форма на лечение, не може автоматично да доведе до извода, че медицинската помощ е адекватна (*Hummatov v. Azerbaijan*, 2007 г., параграф 116). Властите трябва също така да гарантират, че се води изчерпателна документация относно здравословното състояние на задържания и неговото лечение, докато е задържан (*Khudobin v. Russia*, 2006 г., параграф 83), че диагнозата и грижите са бързи и точни (*Melnik v. Ukraine*, 2006 г., параграф 104-106) и, че когато това се налага от естеството на медицинското състояние, надзорът е редовен и систематичен и включва цялостна терапевтична стратегия, насочена към адекватното лечение на здравословните проблеми на задържания или предотвратяване на влошаването им, а не справяне с тях на симптоматична основа (*Amirov v. Russia*, 2014 г., параграф 93).

Властите също така трябва да покажат, че са създадени необходимите условия за реално спазване на предписаното лечение (*Holomiov v. Moldova*, 2006 г., параграф 117). Затворническите власти трябва да предложат на затворника лечението, съответстващо на болестта/болестите, с които затворникът е диагностициран. В случай на различни медицински мнения относно лечението, необходимо за осигуряване на адекватното здраве на затворника, може да е необходимо органите на затвора и националните съдилища, за да изпълнят позитивното си задължение по чл. 3, да получат допълнителен съвет от медицински експерт. Отказът на властите да разрешат предоставяне на независима специализирана медицинска помощ на затворник, страдащ от тежко заболяване по негово искане, е елемент, който Съдът е взел предвид при оценката си, на съответствието на действията на държавата в чл. 3 (*Wenner v. Germany*, 2016 г., параграф 57).

Освен това, медицинско лечение, предоставяно в затворите, трябва да е подходящо, тоест на ниво, сравнимо с това, което държавните органи са се ангажирали да предоставят на населението като цяло. Това, обаче, не

означава, че на всеки задържан трябва да се гарантира същото ниво на медицинско лечение, което се предлага в най-добрите здравни заведения извън затворническите заведения (*Blokhin v. Russia* [GC], 2016 г., параграф 137; *Cara-Damiani v. Italy*, 2012 г., параграф 66).

Като цяло, както е обяснил Съдът, той запазва достатъчна гъвкавост при определяне на необходимия стандарт на здравеопазване, като го определя за всеки отделен случай. Този стандарт трябва да бъде „съвместим с човешкото достойнство“ на задържания, но също така трябва да отчита „практическите изисквания на лишаването от свобода“ (*Blokhin v. Russia* [GC], 2016 г., параграф 137; *Aleksanyan v. Russia*, 2008 г., параграф 140; *Patranin v. Russia*, 2015 г., параграф 69).

Поверителност

В контекста на здравните грижи в затвора, ЕСПЧ също така придава особено значение на защитата на медицинските данни на затворниците. Всъщност, защитата на личните данни, не на последно място, на медицинските данни, е от основно значение за упражняването на лицето на правото му на зачитане на личния и на семейния му живот, гарантирано от чл. 8 от Конвенцията. Спазването на поверителността на здравните данни е жизненоважен принцип в правните системи на всички държави-страни на Конвенцията. От решаващо значение е не само да се зачита чувството за поверителност на пациента, но и да се запази доверието му в медицинската професия и в здравните служби като цяло. Без такава защита, тези, които се нуждаят от медицинска помощ, могат да се въздържат да разкриват информация от личен и интимен характер, каквато е необходима, за да се получат подходящо лечение и дори да търсят такава помощ, като по този начин застрашават собственото си здраве (*Szuluk v. the United Kingdom*, 2009 г., параграф 47). Следователно, мониторингът на медицинската кореспонденция на затворника може да повдигне въпрос по чл. 8, вр чл. 3 от ЕКПЧ (*ibid*, параграф 49-55).

Физическа активност

Въпросите с двигателната активност са уредени с чл. 163-167 от ЗИНЗС и чл. 148-155 от ППЗИНЗС.

Според ЕСПЧ, упражненията и отдихът са част от по-широко задължение да се гарантира, че затворниците ще могат да прекарват разумна част от деня извън килиите си, ангажирани в целенасочена дейност с разнообразен характер (работа, отдих, образование). Режимите в институциите за осъдени затворници трябва да бъдат още по-благоприятни (*Muršić v. Croatia*, 2016 г., параграф 133). Но в контекста на затворите, Конвенцията не предоставя право

като такова на социално смесване с други затворници във всеки конкретен момент или място (*Bollan v. the United Kingdom* (dec), 2000 г.). Този принцип бе приет с позоваване на чл. 11 (свобода на събрания и сдружаване).

При оценката на условията на задържане, Съдът обръща специално внимание на наличието и продължителността на упражненията на открито и условията, при които затворниците биха могли да ги правят. В това отношение, той се позовава на стандартите на КПИ, които конкретно споменават упражненията на открито, и смята за основна гаранция за доброто състояние на затворника това, че всички, без изключение, могат да имат поне един час упражнения на открито всеки ден, за предпочитане като част от по-широка програма от дейности извън килиите. Освен това, площадките за упражнения на открито трябва да са достатъчно просторни и винаги, когато е възможно, да предлагат убежище от неблагоприятно време (*Ananyev and Others v. Estonia*, 2013 г., параграф 46).

Съдът в своя анализ е отделял важно място и на физическите характеристики на съоразенията за упражнения на открито (*Ananyev and Others v. Estonia*, 2012 г., параграф 152). Например, площадка за упражнения, която е само два квадратни метра по-голяма от килията, заобиколена е от стени с височина три метра и има отвор към небето, покрит с метални пръти и дебела мрежа, не предлага на затворниците подходящи възможности за освежаване и възстановяване (*Moiseyev v. Russia*, 2008 г., параграф 125). По подобен начин, Съдът се е затруднил да разбере как затворниците могат да използват площадката при лоши метеорологични условия по смислен начин, когато няма покрив над нея (*Mandić and Jović v. Slovenia*, 2011 г., параграф 78). За разлика от това, просторна зона за упражнения на открито, която включва тревна площ и асфалтирани части, както и

защита от неблагоприятно време и е оборудвана с различни съоразения за занимание, бе намерена за подходящ фактор, способен значително да облекчи въздействието на недостатъчното лично пространство (*Muršić v Croatia* [GC], 2016 г., параграф 161-163).

Изоляция и посещения

Относно въпросите с продължителната изолация без възможност за човешко общуване, в своята практика, ЕСПЧ е приел, че мерките за лишаване на човек от свобода често включват елемент на страдание или унижение. Въпреки това, не може да се твърди, че задържането в затвор с висока степен на сигурност, било то в досъдебното производство или след присъдата, само по себе си повдига въпрос по чл. 3 от Конвенцията. Съображенията за опазване на обществения ред могат да доведат до въвеждане на затворнически режими с висока степен на сигурност за определени категории задържани, а в много държави-страни по Конвенцията за опасните задържани се прилагат по-строги правила за сигурност. Тези режими, предназначени да предотвратят риска от бягство, нападение или смут сред затворническата общност, се основават на отделяне на такива задържани от затворническата общност, придружени от по-строг контрол (*Piechowicz v. Poland*, 2012 г., параграф 161, с допълнителни препоръки).

Когато, обаче, се въвеждат такива режими, чл. 3 изисква държавата да гарантира, че дадено лице е задържано в условия, съвместими с човешкото достойнство, че начинът и способът на изпълнение на мярката не го излагат на страдания или затруднения в интензивност, надвишаваща това ниво на страдание, присъщо за задържането, и, че предвид практическите изисквания на лишаването от свобода, неговото здраве и благополучие са осигурени в достатъчно степен (*ibid*, параграф 162).

По няколко дела, засягащи Италия, Съдът е бил призован да проучи ограниченията, произтичащи от прилагането на режима на чл. 41 bis, който представлява специален затворнически режим, водещ до много ограничения на правата на затворниците, насочени към прекъсване на връзките между съответните затворници и тяхната първоначална престъпна среда, за да се сведе до минимум рискът те да се възползват от личните си контакти с престъпни организации. Подобни случаи пораждат въпроси по членове 3 и 8 от Конвенцията.

От гледна точка на чл. 3, Съдът е приел, че налагането на режима 41 bis, само по себе си, не поражда въпрос по чл. 3, дори когато той е наложен за дълги периоди от време. Когато се преценява дали разширеното прилагане на

определени ограничения съгласно режима раздел 41 bis достига минималния праг на суровост, необходим, за да попадне в обхвата на чл. 3, продължителността на прилагането трябва да бъде проучена в светлината на обстоятелствата във всеки конкретен случай, което включва, *inter alia*, проверка дали подновяването и разширяването на оспорените ограничения е оправдано или не (*Provenzano v Italy*, 2018 г., параграф 147, с допълнителни препратки).

Така, например, по делото *Enea v. Italy* [GC], 2009 г., параграф 60-67, Съдът приема, че ограниченията, наложени в резултат на режима в специален затвор, са необходими, за да попречат на жалбоподателя, който представлява опасност за обществото, да поддържа контакти с престъпна организация, към която е принадлежал. Съдът също така отбелязва, че няма доказателства, които да показват, че удължаването на тези ограничения е очевидно необосновано. По този начин, независимо от здравните проблеми, от които страда жалбоподателя, Съдът не намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията. За разлика от това, по делото *Provenzano v Italy*, 2018 г., параграф 149-158, Съдът е счел, че разширяването на прилагането на режима 41 bis по отношение на жалбоподателя не е достатъчно обосновано, особено като се има предвид критичния му когнитивен упадък.

По отношение на чл. 8 от Конвенция, Съдът отбелязва, че преди въвеждането на специалния режим 41 bis, много опасни затворници са били в състояние да запазят позициите си в престъпните организации, към които са принадлежали, да обменят информация с други затворници и с външния и да организират и подпомагат извършването на престъпления. В този контекст Съдът счита, че предвид специфичния характер на явлението организирана престъпност, по-специално от мафиотски тип, и факта, че семейните посещения често служат като средство за предаване на заповеди и инструкции навън, предполагаемо от съществено значение, ограниченията за свиждания и придружаващите ги контролни не могат да се считат за непропорционални на легитимните цели по чл. 8 от Конвенцията (*Enea v. Italy* [GC], 2009 г., параграф 126, с допълнителни препратки).

По делото *Enea*, параграф 128-131, Съдът констатира, че националните власти уредително са установили опасността, която жалбоподателя представлява, при разширяване на специалния режим. Освен това, жалбоподателя е имал възможност да получава свиждания от семейството си, а другите му оплаквания от неадекватни условия на задържане са били

необосновани. Така, Съдът констатира, че ограниченията на правото на жалбоподателя на зачитане на личния и семейния му живот, не надхвърлят онова, което по смисъла на чл. 8, параграф 2 от Конвенцията е необходимо в едно демократично общество в интерес на обществената безопасност и за предотвратяване на безредици и престъпления.

НАДЗИРАТЕЛИТЕ ЩЕ БЪДАТ НАДЗИРАВАНИ

Българско Затворническо Сдружение
ще следи и докладва за насилие над затворници

Употреба на сила и помощни средства

Критериите за употреба на помощни средства са уредени в Глава девета – Раздел III от ЗИНС и Глава втора – Раздел III от ППЗИНЗС.

Според ЕСПЧ, употребата на сила и помощни средства може да бъде необходима и приложима само при определени случаи, за да се гарантира сигурността в затвора и, за да се поддържа реда, или за предотвратяване на престъпността в местата за лишаване от свобода. Въпреки това, такава сила може да се използва само ако е необходима при спазване на съответните критерии и не трябва да бъде прекомерна (*Tali v. Estonia*, 2014 г., параграф 59). Съответно, по отношение на лишен от свобода човек, всяко прибегване до употреба на физическа сила, която не е била строго наложителна и необходима от собственото му поведение, при съответните критерии за целта, накърнява човешкото достойнство и представлява нарушение на правото, регламентирано в чл. 3 от ЕКПЧ (*Artyomov v. Russia*, 2010 г., параграф 145; *Bouyid v. Belgium* [GC], 2015 г., параграф 101).

Освен това, Съдът приема, че общата забрана за изтезанията и нечовешкото или унижително отношение или наказание от страна на държавните служители би била неефективна практика, ако не съществува процедура за

разследване на твърденията за малтретиране на лица, задържани от тях. Следователно, чл. 3 от ЕКПЧ изисква да има някаква форма на ефективно официално разследване, когато дадено лице направи достоверно твърдение, че е претърпяло третиране, нарушаващо чл. 3, от страна, наред с другото, на полицията или други подобни органи (*Bouyid v. Belgium* [GC], 2015 г., параграф 115-116; *Ostrovenecs v. Latvia*, 2017 г., параграф 71).

ЕСПЧ е намерил нарушение на чл. 3 в материален и процесуален аспект поради системното, безразборно и незаконно използване на гумени палки от членове на специално отделение за сигурност в затвора спрямо осъдени затворници с цел отмъщение или наказание и липса на ефективно разследване по въпроса (*Dedovskiy and Others v. Russia*, 2008 г., параграф 84 и 94). По подобен начин от делото *Artyomov v. Russia*, 2010 г., параграф 169-173 и 184, съдът е намерил нарушение на чл. 3 във връзка с използването на гумени палки срещу жалбоподателя, заради отказа му да напусне килията си. Съдът приема, че това е непропорционално на поведението на жалбоподателя и има отмъщаващ характер. Съдът също така установява, че разследването по твърденията на жалбоподателя за малтретиране не е било задълбочено, целесъобразно и ефективно (*Gladović v. Croatia*, 2011 г.).

ЕСПЧ намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията по делото *Tali v. Estonia*, 2014 г., по отношение на използването на лютив спрей срещу агресивен затворник и имобилизирането му на легло за имобилизация за повече от три часа. Съдът отбелязва, че лютивият спрей е потенциално опасно вещество, което не трябва да се използва в затворени помещения. Ако, по изключение, е необходимо да се използва в

открити пространства, трябва да има ясно определени предпазни мерки. Лютив спрей никога не трябва да се прилага срещу затворник, който вече е бил поставен под контрол. Въпреки, че лютивият спрей не се счита за химическо оръжие и използването му е разрешено за целите на правоприлагането, той може да доведе до различни неблагоприятни ефекти за здравето на затворника. В разглеждания случай, като се има предвид тези потенциално сериозни последици, от една страна, и алтернативното оборудване,

с което са разполагали надзирателите в затворите, от друга, Съдът констатира, че обстоятелствата не са оправдали използването на спрея.

Също така, Съдът приема, че имобилизацията на жалбоподателя на леглото за значителен период от време е неоправдано.

Подобни материални и процесуални задължения, като тези описани по-горе по чл. 3, възникват по чл. 2 от Конвенцията, относно използването на смъртоносна сила в затворите. По този начин, в случай на използване на смъртоносна сила за потушаване на бунт в затвора, Съдът е приел, че всяко такова използване на сила трябва да бъде оправдано на едно от основанията по чл. 2, параграф 2 от Конвенцията и трябва да бъде абсолютно необходимо по смисъла на тази разпоредба. Освен това, използването на сила не може да бъде безразборно и да се провежда при неконтролиран и несистематичен начин. Съдът също така приема, че властите имат задължение да разследват обстоятелствата на използването на смъртоносна сила в съответствие с процесиялното си задължение по чл. 2 (*Kukhalashvili and Others v. Georgia*, 2020 г., параграф 129-136 и 147-157).

Мерките за ограничаване, като поставяне на белезници, обикновено не пораждат въпрос по чл. 3 от Конвенцията, когато те са наложени във връзка със законен арест или задържане и не водят до използване на сила или публично излагане, превишаващи разумно считаните за необходими предвид конкретните обстоятелства. Във връзка с това е важно, например, дали има основание да се смята, че засегнатото лице би се противопоставило на арестуването или се е опитвало да се укрие или да причини вреда или повреда, или да прикрие доказателства

(Svinarenko and Slyadnev v. Russia [GC], 2014 г., параграф 117, с допълнителни препратки).

Освен това, Съдът е признал, че аспекти на моралната и физическата неприкосновеност на дадено лице, като част от понятието за личен живот по чл. 8 от Конвенцията, се простират и върху ситуациите на лишаване от свобода, включително използването на средства за съдържане. Но използването на средства за съдържане, като слагането на белезници, трябва да засегне затворника физически или психически или трябва да цели унижаването му, за да възникне проблем по чл. 8, *Raninen v. Finland*, 1997 г., параграф 63-64).

С оглед на горепосочените принципи, ЕСПЧ е установил, например, че няма основание за използването на белезници или вериги при следните обстоятелства:

- Белезници на психично болен затворник за период от седем денонощия, по време на неговата единична изолация, без никакво психиатрично мнение или оправдание (*Kucheruk v. Ukraine*, 2007 г., параграф 140-146).
- Задължително поставяне на белезници по време на принудително хранене, независимо от съпротива (*Nevmerzhitsky v. Ukraine*, 2005 г., параграф 97; *Ciorap v. Moldova*, 2007 г., параграф 85).
- Поставяне на белезници на болен затворник, докато чака операция (*Henaf v. France*, 2003 г., параграф 52-60; *Istratii and Others v. Moldova*, 2007 г., параграф 55-58).
- Приковаването с белезници на затворник, болен от рак, за леглото му в болница (*Okhrimenko v. Ukraine*, 2009 г., параграф 98).
- Поставяне на белезници по време на изслушване в съда (*Gorodnichev v. Russia*, 2007 г., параграф 103-109).
- Имобилизирание с вериги за гинекологичен стол на бременна жена в приемното отделение на болница (*Korneukova and Korneukov v. Ukraine*, 2016 г., параграф 112-115).
- Поставяне на белезници на физически отслабен бавен затворник по време на отвеждането му в болница (*Mouisel v. France*, 2002 г., параграф 47).
- Поставяне на белезници по време на гинекологичен преглед (*Filiz Uyan v. Turkey*, 2009 г., параграф 32-35).
- Неоправдано поставяне на белезници по време на различни други медицински прегледи (*Duval v. France*, 2011 г., параграф 50-53); за разлика от *A. T. v. Estonia*, 2018 г., параграф 64, относно поставянето на белезници по време на медицински преглед на опасен затворник с история на самоувреждания.

Трябва, също така, да се отбележи констатацията на съда, че държането на човек в метална клетка по време на съдебен процес – като се има предвид обективната му деградираща природа, което е несъвместимо със стандартите на цивилизованото поведение, които са отличителен белег на демократичното общество – представлява само по себе си нарушение на човешкото достойнство в нарушение на чл. 3 т Конвенцията (*Svinarenko and Slyadnev v. Russia* [GC], 2014 г., параграф 138; *Korban v. Ukraine*, 2019 г., параграф 134).

Според ЕСПЧ – като подобни на гореизложените действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждаят чувство на страх, незащитеност или малоценност, които не са изрично посочени в нормата на чл. 3, ал. 2 от ЗИНЗС, попадат:

- Разпределение на лишените от свобода в пенитенциарните заведения, в противоречие на законоустановените норми за целта.
- Липса на основание за приемане в местата за лишаване от свобода и поддържане на регистрите.
- Липса на условия за поддържане на хигиена.
- Липса на постелни и спални принадлежности.
- Незаконосъобразни обиски и контрол.
- Незаконосъобразно транспортиране на лишените от свобода.
- Ограничаване на контактите със семейството и свижданията.
- Лишаване от право на брак.
- Ограничаване на различните способности за комуникация.
- Физическо заболяване, увреждане и старост.
- Инфекциозни заболявания.
- Наркозависимост.
- Пасивно пушене.
- Незаконосъобразно принудително хранене при „Гладна Стачка“.
- Защита от насилие между затворници.
- Психиатрични грижи.
- Лишаване от право на образование.

С оглед на обема на изложената по-горе информация и, за да мога да Ви предоставя също толкова обективна информация относно критериите, които са относими към другите обстоятелства, посочени по-горе, които представляват нарушение на забраната по чл. 3 от ЗИНЗС и респективно – чл. 3 от ЕКПЧ, но не са изрично посочени в чл. 3 на ЗИНЗС и само са индексирани като други подобни действия, бездействия или обстоятелства на изрично посочените в тази норма, които уронват човешкото достойнство или пораждаят чувство на страх, незащитеност или малоценност, темата ще остане отворена и ще продължи в следващия брой на вестника.

За по-голяма пълнота на гореизложеното, прилагам копие на Разпореждане №5857/24.08.2017 г., постановено по адм. дело №4817/2017 г. на Административен Съд София-град.

Когато несправедливостта е закон,
съпротивата е дълг.

Заместник-председател на Българско
Затворническо Сдружение,
Светломир Нешков

‘Чрез борба ще постигнеш правата си’

Светломир Нешков
вицепрезидент на БЗСР

**‘Through struggle you will achieve
your rights’**

Svetlomidir Neshkov
vice chairman of BPRA

РАЗПОРЕЖДАНЕ № 5857

гр. София, 24.08.2017 г.

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД,

Трето отделение 49 състав, в закрито
заседание на 24.08.2017 г. в следния състав:

СЪДИЯ: Маргарита Йорданова

като разглежда дело номер **4817** по описа за **2017**
година докладвано от съдията, и за да се
произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл.276 – чл.283 от
Закона за изпълнение на наказанията а
задържането под стража (ЗИНЗС).

Производството е по реда на чл.276 – чл.283 от
Закона за изпълнение на наказанията а
задържането под стража (ЗИНЗС).

Образувано е по искане на Ю. Л. З., изтърпяващ
наказание „лишаване от свобода“ в затвора в
[населено място], с правно основание чл.276 от
ЗИНЗС, срещу действия и бездействия на орган
по изпълнение на наказанията, представляващи
нарушение на забраната по чл.3 от ЗИНЗС.
Според изложеното в жалбата, затворническата

администрация неоснователно не предприема
действия по спазването на изискването на чл.43
от ЗИНЗС.Излагат се и оплаквания във връзка с
липсата на достатъчно площ в помещението, в
което лишеният от свобода е настанен. Искане се
от съда да осъди органа по изпълнение на
наказанията да извърши необходимите
действия, които са в нарушение на чл.43, ал.4 от
ЗИНЗС.В съдебно заседание ищецът лично
поддържа иска.

Ответникът – Началникът на
затвора в [населено място],чрез
пълномощник, оспорва искането
като посочва, че не е налице
възможност лишеният от свобода
да бъде преместен в друго
помещение отговарящо на
изискванията на чл.43 от ЗИНЗС.

Съдът, като се запозна с
искането и събраните по делото
доказателства, намира от
фактическа и правна страна
следното:

Искането е допустимо, тъй като
възможността за предявяването
му не е ограничена във времето и
същото изхожда от лицето, което
твърди, че е засегнато от
твърдяното от него нарушение на
забраната по чл. 3 от ЗИНЗС.

Разгледано по същество, същото
е основателно.

От фактическа страна се
установява, че ищецът изтърпява наказание
„лишаване от свобода“ в Затвора- [населено
място]. От 21.11.2016 г. същият е преместен от
12-та група в 9-та група по негова молба с №
5307/18.1.2016 г., където са разпределени общо
22 лишени от свобода, работещи на различни
щатни длъжности от обслужващата и комунално-
битовата дейност на затвора в [населено място].

Лишените от свобода са настанени в един общ
коридор и са разпределени в 4 спални
помещения с обща площ от 72.50 кв.м. като
всяко от тях е с площ от 17.00 кв.м. с изключение
на помещение № 1, което е с площ от 21.50 кв.м.
В същите са настанени по 6 човека – помещение
№ 1 и № 3, и по 5 човека – помещения № 2 и 4.
Видно от докладна записка от В. Б. – ИСДВР на
12-та и 9 –та група, ищецът полага доброволен
неплатен труд по чл.80 от ЗИНЗС, като работник
в затворническата кухня, като същия се справя
добре с възложените му задължения.Отделно от
това демонстрира приемане на установените
норми и правила, спазване на реда в групата,
активно се включва в организирани дейности
за осмисляне на свободното време.Редовно
посещава образователни курсове по английски и

италиански език и компютърна грамотност / 9 от делото/.

Съгласно докладна записка от В. Б. – ИСДВР на 12-та и 9 –та група, към дата 17.05.2017 г. в 9-та група са разпределени 21 лишени от свобода като единствено в помещение № 1 са настанени 6 души. В останалите помещения са настанени по 5 лишени от свобода / л.26 от делото/.

При така установената фактическа обстановка, съдът намира от правна страна следното:

Съгласно чл. 276 от ЗИНЗС всеки лишен от свобода или задържан под стража може да иска: 1. прекратяването на действия и бездействия на орган по изпълнение на наказанията или на длъжностно лице, представляващи нарушение на забраната по чл. 3; 2. извършването на действия с цел прекратяване или предотвратяване на нарушение на забраната по чл. 3. Липсата на изрично формулирано в нормативен акт задължение за извършване на фактически действия не е пречка искането по ал. 1 да бъде уважено, за да се прекрати нарушението на чл. 3 (ал.2).

Съгласно чл.3, ал.1 от ЗИНЗС осъдените и задържаните под стража не могат да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение. За нарушение на ал. 1 се смята и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност.

Видно от посочените разпоредби, основателността на искането по чл.276 от ЗИНЗС се обуславя от установяването по делото, че ответникът извършва действия или бездействия, които съставляват нарушение на забраната по чл.3 от ЗИНЗС и не са преустановени, респективно не са извършени до момента на приключване на устните състезания.

В конкретния случай нарушаването на забраната по чл.3 според оплакванията и исканията на жалбоподателя се изразява в това, че органът по изпълнение на наказанието не му е осигурил достатъчно жилищна площ.

По силата на чл.3, ал.2 от ЗИНЗС липсата на достатъчно жилищна площ в помещенията, в които са настанени лишените от свобода, е приравнена на нарушение по чл.3, ал.1 от ЗИНЗС. Критериите за достатъчност на жилищната площ се съдържат в разпоредбата на

чл.43,ал.4 от ЗИНЗС, съгласно която минималната жилищна площ в спалното помещение за всеки лишен от свобода не може да е по-малка от 4 кв. м. В

случая това изискване не е спазено, тъй като, видно от представената справка (л.26 от делото/, ищецът е настанен в помещение № 3 с площ от 17.00 кв.м., в което са настанени общо 5 лишени от свобода, тоест индивидуалната жилищна площ, осигурена на Ю. З., възлиза на 3.4 кв.м. При това положение, бездействието на органа по изпълнение на наказанията да осигури на лишения от свобода достатъчно жилищна площ в помещението, в което е настанен, съобразно изискванията на чл.43, ал.4 от ЗИНЗС, представлява нарушение на забраната на чл.3, ал.2 от ЗИНЗС, с оглед на което искането да бъде осъден ответника да предприеме действия с цел прекратяване на нарушението, е основателно и следва да бъде уважено.

По изложените съображения Административен съд -София – град, III-то отделение, 49 състав

РАЗПОРЕДИ:

ЗАДЪЛЖАВА на основание чл.280, ал.2, т.2 от ЗИНЗС началника на затвора в едномесечен срок да осигури по отношение на Ю. Л. З. настаняване в помещение с достатъчна жилищна площ съгласно изискванията на чл.43, ал.4 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража.

Разпореждането може да се обжалва в тридневен срок от обявяването му пред тричленен състав на АССГ.

Производството по това дело беше проведено с помощта на Българско Затворническо Сдружение за Рехабилитация.

Получихме страхотна обратна връзка за първия ни бюлетин. Благодарим на всички, които ни писаха. Ако някой би желал негово писмо да бъде публикувано, моля пратете го на следния адрес:

Джок Полфрийман,
ПК 73, Ул

„Опълченска“, 112А, Банишора, София 1233;

или за близки и приятели на затворници, които имат достъп до интернет: **contact@bpra.info**
Разбира се, както винаги не включвайте лична информация за други хора, нито расистко, сексистко или хомофобско съдържание.